

KANCELARIA SEJMU
BIURO STUDIÓW
I EKSPERTYZ

Biuro Studiów i Ekspertyz

WYDZIAŁ ANALIZ
EKONOMICZNYCH
I SPOŁECZNYCH

Przekształcenia własnościowe w Polsce - trzy lata przemian

Luty 1994

Barbara Petz

Informacja

Nr 182

W opracowaniu zarysowano ekonomiczno-finansowe, prawne i społeczne bariery procesu przekształceń własnościowych w Polsce. Zwrócono także uwagę na zmienność i nieprzewidywalność polityki gospodarczej państwa, która nie sprzyja sprawnemu przebiegowi procesu prywatyzacji i wzmaga negatywne odczucia społeczne.

Kluczową kwestią przechodzenia do gospodarki rynkowej w Polsce są:

- prywatyzacja sektora publicznego,
- rozwój firm prywatnych,
- zmiany systemu ekonomicznego przedsiębiorstw państwowych.

Zasadniczy cel tych przemian leży w dostosowaniu form własności do potrzeb mechanizmu rynkowego i jest częścią zasadniczej ewolucji systemowej i instytucjonalnej.

Zmiana struktury własności, tworzenie prywatnej własności kapitału sprzyjać ma efektywności instytucji rynków finansowych, decydujących o zdrowej alokacji kapitału.

Głównym celem prywatyzacji jest więc nie tyle pomnażanie dochodów budżetowych państwa, ile tworzenie zdrowych struktur gospodarczych, choć oczywiście nie może być obojętne, za jaką cenę sprzedawane są prywatyzowane przedsiębiorstwa.

W ciągu trzech pierwszych lat prywatyzacji zmiana właściciela, według danych opublikowanych przez Ministerstwo Przekształceń Własnościowych, dokonała się w 2385 przedsiębiorstwach państwowych.¹ U progu procesu prywatyzacji, w grudniu 1990 r., istniało w Polsce 8441 przedsiębiorstw państwowych. Tak więc **28,3% przedsiębiorstw państwowych objęte zostało dotychczas przekształceniami własnościowymi**, co nie oznacza jednak, że proces ten został w większości z nich zakończony.

Ponadto 1238 przedsiębiorstw rolniczych zostało przekazanych Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

W 1991 roku Sejm zaakceptował program prywatyzacji, w którym przyjęto, że w ciągu 3 lat, a więc do początku 1994 roku, sprywatyzowana zostanie ponad połowa majątku przedsiębiorstw państwowych, a w ciągu 5 lat, tj. do początku 1996 roku struktura własności w Polsce upodobni się do struktury własności w krajach gospodarki rynkowej.

Jak widać, tempo prywatyzacji jest wolniejsze niż zakładano początkowo, a występujące bariery trudniejsze do pokonania niż spodziewano się tego w 1990 roku.

Wielu obserwatorów na plan pierwszy wysuwa pojawienie się w znaczącej skali **społecznych barier prywatyzacji**.

Coraz wyraźniej - widać to np. w publikacjach będących rezultatem badań CBOS - formułowane jest oczekiwanie jasnego sformułowania zasad rządowej polityki prywatyzacji. Wielu respondentów deklaruje oczekiwanie jednoznacznego określenia pola prywatyzacji. W jednym z badań wykonywanych przez CBOS na zlecenie Ministerstwa Przekształceń Własnościowych (MPW) 80,1% respondentów stwierdziło, że rząd powinien szczegółowo przedstawić, jakie przedsiębiorstwa mogą być prywatyzowane. Respondenci badań CBOS dość często wyrażają też opinię, że w regionach o dużym bezrobociu rząd powinien finansowo wspomagać przedsiębiorstwa państwowe, należy natomiast prywatyzować tylko przedsiębiorstwa zadłużone i nie przynoszące zysku.²

W badaniu przeprowadzonym przez CBOS od stycznia do maja b.r. większość respondentów stwierdziła, że efektywność przedsiębiorstw nie zależy od tego, kto jest ich właścicielem, prywatyzacja nie stanowi więc niezawodnego sposobu na poprawę funkcjonowania przedsiębiorstw.

¹ *Prywatyzacja w liczbach*, w: "Prywatyzacja", nr 10 (37) 1993 r.

² *Proces prywatyzacji w świadomości społecznej*, w: "Prywatyzacja", nr 10 (37) 1993 r.

Opinię taką prezentowało 82% pracowników przedsiębiorstw prywatnych (i 62% menadżerów z tych firm), 87% z przedsiębiorstw państwowych (i 70% ich menadżerów) oraz 91% ze sprywatyzowanych (odpowiednio 74% menadżerów).

znaczną część - 38% respondentów było zdania, że prywatyzacja jest w takim samym stopniu dla gospodarki pożądana, co niepożądana, tak samo korzystna, jak niekorzystna.

O ile pracownicy firm prywatnych częściej widzieli pozytywy (39%), to w firmach sprywatyzowanych mniej jest opinii o pozytywnych skutkach (24%). Ta ostatnia grupa częściej niż inne wskazywała na negatywne następstwa prywatyzacji (30%), podczas gdy pracownicy firm prywatnych znacznie rzadziej (11%).

Według 40% respondentów prywatyzacja przebiega za wolno, według 21% za szybko. Opinię o zbyt wolnej prywatyzacji częściej wygłaszają pracownicy firm prywatnych (41%), o zbyt szybkiej - pracownicy firm państwowych (22%).

Pracownicy firm państwowych wybierając pożądanego właściciela przedsiębiorstwa aż w 66% opowiadali się za własnością państwową, natomiast za akcjonariatem pracowniczym jako za najbardziej pożądaną formą prywatyzacji przedsiębiorstwa. Jednocześnie jednak prywatyzację jako niekorzystną dla siebie osobiście określiło 32% respondentów. Według badanych pracowników na prywatyzacji najbardziej zyskuje dyrekcja przedsiębiorstwa.

We wrześniu b.r. opublikowano też wyniki badania CBOS na temat **programu powszechnej prywatyzacji**. We wszystkich sektorach gospodarki przedstawiciele kierownictwa przedsiębiorstw lepiej oceniają program niż pracownicy szeregowi. Najbardziej sceptycznie do programu nastawieni są pracownicy sprywatyzowanych przedsiębiorstw, co wiąże się także z częstym w tym sektorze brakiem akceptacji dla programu prywatyzacji jako całości.

Większość respondentów w sektorze państwowymi nie chciałaby, by ich przedsiębiorstwo wzięło udział w programie powszechnej prywatyzacji, ale głosy te rozkładają się różnie w grupie pracowników szeregowych i kierowników. Na pytanie "czy chciałby Pan, aby przedsiębiorstwo, w którym Pan pracuje wzięło udział w PPP" odpowiedziało "tak" 33% pracowników szeregowych i 49% kierowników, "nie" - 61% pracowników szeregowych i 36% kierowników.³

Opory społeczne wiążą się też z powtarzającymi się zarzutami o wyprzedaż majątku państwowego, o nadużycia towarzyszących prywatyzacji.

Kolejną istotną barierą prywatyzacji jest **zbyt wolne tempo podejmowania decyzji dotyczących oddłużenia i restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw**. Zbyt wolne jest też tempo prowadzenia negocjacji z ewentualnymi inwestorami. Powszechnie znany jest brak popytu krajowego i zagranicznego.

Ewentualne starania rozszerzenia prywatyzacji likwidacyjnej drogą tworzenia spółek pracowniczych jest trudne z powodu **niekorzystnych warunków finansowych przy leasingu**. Złagodzenie warunków leasingu, założone w pakcie o przedsiębiorstwie przemysłowym i projekt umożliwienia nabywania przedsiębiorstw przez inwestorów krajowych w systemie ratalnym, jeśli wejdą w życie - być może złagodzą znaczenie tych barier.

Poważną barierą jest **brak ostatecznych uregulowań prawnych, związanych z reprivatyzacją**. Do dziś brak jest ustawy reprivatyzacyjnej, choć przygotowany jest projekt ustawy reprivatyzacyjnej i projekty uchwał Rady Ministrów w sprawie utworzenia rezerw Skarbu Państwa na cele reprivatyzacji oraz w sprawie szczególnego trybu zbywania akcji i udziałów należących do Skarbu Państwa w związku z realizacją roszczeń reprivatyzacyjnych.

³ Pracownicy przedsiębiorstw sprywatyzowanych i prywatnych o programie powszechnej prywatyzacji, CBOS, wrzesień 1993 r.

Na marginesie zainteresowań dokonaniaми prywatyzacji pozostaje zazwyczaj prywatyzacja drobnych przedsiębiorstw. Prywatyzacja objęła przedsiębiorstwa usługowe, gastronomiczne i handlowe. Część z nich została przekazana w użytkowanie, m. in. drogą dzierżawy, osobom poprzednio w nich zatrudnionym.

Cechą polskiej prywatyzacji jest **stosowanie jednocześnie różnych technik i podejść do prywatyzacji**, przy czym wyraźnie zmienia się w czasie znaczenie przywiązywane do poszczególnych "ścieżek" prywatyzacji. Prywatyzacja ponadto próbuje łączyć trzy różne koncepcje : prywatyzację komercyjną przez ekwiwalentną sprzedaż, prywatyzację uwłaszczeniową poprzez rozdzielanie własności pracownikom i prywatyzację realizowaną przez powszechne rozdawnictwo. Elastyczność przyjętych rozwiązań pozwala na względnie sprawniejsze pokonywanie barier prywatyzacji.

Prywatyzacja kapitałowa

Zgodnie z założeniami, prywatyzacja kapitałowa miała być podstawową formą przekształcenia przedsiębiorstwa dużego, zatrudniającego powyżej 1 tys. pracowników. Przedsiębiorstwo tak prywatyzowane musi być w dobrej kondycji ekonomicznej, a tzw. komercjalizacja, czyli przekształcenie przedsiębiorstwa w spółkę skarbu państwa, będące pierwszym etapem prywatyzacji, może nastąpić na wniosek dyrektora i rady pracowniczej - za zgodą organu założycielskiego. Komercjalizacja może też nastąpić na wniosek organu założycielskiego, zawsze jednak wymagana jest zgoda organów przedsiębiorstwa.

Decyzję o przekształceniu podejmuje Minister Przekształceń Własnościowych. Spółka Skarbu Państwa działa zgodnie z zasadami kodeksu handlowego, ma wyodrębniony wyraźnie kapitał własny i zobowiązania wobec Skarbu Państwa. Walne Zgromadzenie (funkcję tę w spółkach Skarbu Państwa pełni Minister PW) powołuje Radę Nadzorczą, ale - jest to odstępstwo od przepisów kodeksu handlowego - jedną trzecią jej składu wybierają pracownicy.

Faktyczna prywatyzacja następuje w chwili udostępnienia akcji bądź udziałów przez Skarb Państwa osobom trzecim. Zgodnie z ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych może to nastąpić

- za bony prywatyzacyjne
- za pieniądź obiegowy
- poprzez preferencyjną sprzedaż pracownikom.

Przyjęte procedury to droga przetargu, droga publicznego ogłaszania oferty lub rokowania podjęte na podstawie publicznego zaproszenia.

Ostatni rok był bardzo pomyślny dla prywatyzacji kapitałowej. **Do końca października br. sprywatyzowano łącznie 83 spółki skarbu państwa, z czego 41 - w 1993 r.**

Przypomnijmy tu, że do końca 1991 roku sprzedano akcje lub udziały 29 przedsiębiorstw, a w 1992 roku 23 przedsiębiorstw, z czego 17 w drugim półroczu.

Dochody z prywatyzacji kapitałowej wyniosły w 1993 roku (do 10.10) 4.262 mld zł. Łącznie dotychczas prywatyzacja kapitałowa przyniosła dochody budżetowe w wysokości 9.129 mld zł (w 1991 roku 1.636 mld, a w 1992 roku 3.231 mld zł).

W kontraktach prywatyzacyjnych zawierane są gwarancje socjalne (utrzymanie stanu zatrudnienia, utrzymanie poziomu świadczeń socjalnych, podwyżki płac, szkolenie). Częścią każdej transakcji są też zobowiązania inwestycyjne nabywcy. Z transakcją sprzedaży wiążą się też gwarancje transferu nowej technologii.

Łącznie dotychczas gwarancje objęły inwestycje o wartości 19 600 mld zł. Tak np. w bieżącym roku Alcatel SESA, za 80% akcji PZT SA i Teletry SA zapłacił 37,3 mln USD i zagwarantował, że w ciągu 6 lat zainwestuje w nabywane spółki 60 mln USD. Nabywając 80% akcji ZPC Olza SA Jacobs Suchard AG zobowiązał się do inwestycji w wysokości 11,3 mln USD. Podobnie H. Bahlsen Keksfabrik KG ma zainwestować w Skawinie 15,9 mln USD. Nabywca przewidując dokonanie inwestycji (czasem też przejęcie długów bankowych) zobowiązuje się często do przekazania licencji na stosowanie nowoczesnej technologii. Tak np. A. Ahlstrom Corp. nabywając 80% udziałów Fakop sp. z o.o. zobowiązał się oprócz dokonania inwestycji na sumę 8,9 mln USD także do przejęcia długów bankowych Fakopu i przekazania technologii Pyroflow. Wartość tej technologii oceniana jest na około 5 mln USD.

Gwarancje zatrudnienia obejmują na ogół okres 18 do 36 miesięcy. Na ogół też przyjmuje się gwarancje wzrostu płac i pomocy dla pracowników przy wykupie preferencyjnych akcji. We wspomnianej już sprzedaży Olzy Jacobs Suchard zagwarantował podwyżki płac w wysokości 25% brutto i pomoc w uzyskaniu pożyczki na zakup akcji przez pracowników.

Prywatyzacja likwidacyjna

Likwidacja przedsiębiorstwa może nastąpić na mocy 3 aktów prawnych :

1. Na mocy ustawy o przedsiębiorstwie państwowym z 25 IX 1981 r.
2. Na mocy ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z 13 VII 1990 r.
3. Na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z 24 X 1934 r. (prawo upadłościowe.)

Prywatyzacja w pierwszym przypadku następuje w wypadku bankructwa przedsiębiorstwa, w drugim - organem decydującym jest organ założycielski, z dodatkową zgodą MPW. W tym przypadku likwidacja (sprzedaż całości lub zorganizowanych części przedsiębiorstwa, wniesienie przedsiębiorstwa do spółki albo oddanie na czas określony do odpłatnego korzystania) może nastąpić niezależnie od kondycji przedsiębiorstwa. Przede wszystkim dotyczy to przedsiębiorstw małych, do 400 zatrudnionych.

Trzecia z wymienionych procedur wymaga stosowania odrębnego postępowania sądowego i w praktyce nie jest stosowana.

Od początku realizacji tej ścieżki do września 1993 roku **w ramach tzw. prywatyzacji likwidacyjnej MPW wyraziło zgodę na likwidację w celu prywatyzacji 852 przedsiębiorstw** - na podstawie art. 37 Ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Sprzedano 117 przedsiębiorstw, w tym 69 w ramach tzw. szybkiej sprzedaży. Przekształcenia tą drogą spowodowały ponadto **wniesienie 39 przedsiębiorstw do spółki, oddanie w nieodpłatne korzystanie 633 przedsiębiorstw** lub ich zorganizowanych części. **Łącznie powstało 700 spółek z udziałem pracowników.**

W wielu przypadkach prywatyzacja likwidacyjna uratowała firmę przed upadkiem, jak np. Nadwiślańskie Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego w Zagłobie, Malborskie Zakłady Chemiczne Organika, Białkopodlaskie Przedsiębiorstwo Nasienne Centrala Nasienna.

MPW nie wniosło sprzeciwu w stosunku do 1013 likwidacji upadłościowych, na podstawie art. 19 Ustawy o przedsiębiorstwach państwowych.

Jedną z istotnych barier prywatyzacji likwidacyjnej są poważne trudności ze sprzedażą nieruchomości, wynikające z niewyjaśnionej w wielu wypadkach własności gruntów i budynków, niskiej atrakcyjności handlowej przy dużej podaży obiektów, braku wykwalifikowanych syndyków.

Przeciętna likwidacja trwa bardzo długo - ok. 2 lat. Ponadto większość prywatyzacji upadłościowych ma miejsce w regionach słabo rozwiniętych, co pogarsza regionalne różnicowanie poziomu gospodarczego województw.

Najwięcej przekształceń miało miejsce w województwach katowickim, warszawskim i łódzkim. Najmniej - w województwach łomżyńskim, ostrołęckim, sieradzkim. Najwięcej likwidacji upadłościowych było w województwach krośnieńskim, łomżyńskim i pilskim, gdzie jednocześnie prywatyzacje kapitałowe zdarzają się bardzo rzadko.

W obu typach prywatyzacji, kapitałowej i likwidacyjnej, szczególne przyspieszenie nastąpiło od czerwca do września 1993 roku. W prywatyzacji kapitałowej w 1993r do końca I półrocza sprywatyzowano 23 spółki, do połowy września zaś 41 spółek.⁴

Program Prywatyzacji Powszechnej

Ustawa o Narodowych Funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji uchwalona została w kwietniu 1993 roku i po podpisaniu przez prezydenta weszła w życie w czerwcu b.r.

Wstępna lista przedsiębiorstw przeznaczonych do tego programu obejmowała początkowo około 400 firm, z czego na przełomie 91/92 roku około 200 z nich zostało przekształconych w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa. Zgodnie z projektem rządowym w sierpniu 1992 roku liczbę spółek zwiększono do 600.

Po podpisaniu ustawy minister przekształceń własnościowych wystosował list z zaproszeniem do programu do 716 przedsiębiorstw państwowych i jednoosobowych spółek Skarbu Państwa. Na podstawie Ustawy zdecydowano wydać dwa rozporządzenia, wyznaczające przedsiębiorstwa do programu. W sierpniu b.r. Rada Ministrów uchwaliła Rozporządzenie w sprawie określenia jednoosobowych spółek Skarbu Państwa w celu wniesienia ich akcji do Funduszy. Pierwsza lista objęła 195 przedsiębiorstw. We wrześniu b.r. wyznaczono dalsze 165 przedsiębiorstw państwowych i 7 jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, tak więc łącznie do programu zamierza się włączyć dotychczas ponad 360 przedsiębiorstw.

Zachętą dla przedsiębiorstw, które wyrażą zgodę na wejście do programu mają być istotne przywileje:

- Pracownicy firm prywatyzowanych mogą po prywatyzacji nabyć po cenach preferencyjnych 20% akcji. Załogi przedsiębiorstw wchodzących do programu prywatyzacji powszechnej po przekształceniu w spółkę Skarbu Państwa otrzymują bezpłatnie 15% akcji swojego przedsiębiorstwa.

- spółki wchodzące do programu zostają zwolnione z płacenia oprocentowania od kapitału akcyjnego.

Przygotowywany jest pakiet przetargowy dla instytucji finansowych polskich i międzynarodowych zainteresowanych udziałem w przetargu na zarządzanie NFI. Rozporządzenie z 31 sierpnia b.r. określiło tryb przeprowadzenia przetargu na firmy zarządzające. Firmy zostaną w przyszłości wyłonione przez Komisję Selekcyjną. Regulamin Komisji Selekcyjnej został określony rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów 17 września b.r. Powołana została rządowa i związkowa część Komisji Selekcyjnej (14 osób), w gestii Sejmu i Senatu leży powołanie dalszych 5 członków.

⁴ Dane według "Prywatyzacja", nr 7 (lipiec) 1993 i "Rzeczpospolita", nr 247, 21.10.1993 r.

Według zapowiedzi, MPW wraz z Ministerstwem Finansów przygotowuje rozporządzenie o utworzeniu Agencji ds. Prywatyzacji. Miałaby ona zajmować się wyłącznie wdrażaniem Programu Powszechnej Prywatyzacji.

Transakcje z udziałem banków

Nowym zjawiskiem w prywatyzacji jest udział banków. Jedną z pierwszych prywatyzacji kapitałowych z udziałem polskiego banku jest nabycie przez Bank Przemysłowo-Handlowy SA 50%+1 akcji firmy Ponar Żywiec SA. Dalsze 20% akcji objęła firma Ultra Tech z Hong Kongu. Bank Przemysłowo-Handlowy jest największym wierzycielem Ponaru i przejmuje akcje wartości 11 mld zł w zamian za zadłużenie, zobowiązując się ponadto do dalszej redukcji zadłużenia Ponaru wobec siebie i pomocy w negocjacjach na temat rozłożenia spłaty zadłużenia Ponaru wobec innych wierzycieli.

Zjawisko włączania się banków jest jednak ciągle incydentalne, mimo wejścia w życie odpowiedniej ustawy.

Restrukturyzacja spółek Skarbu Państwa

Nadzór właścicielski nad spółkami Skarbu Państwa pełni Minister Przekształceń Własnościowych.

W wielu z tych spółek przygotowywane są programy restrukturyzacyjne, obejmujące restrukturyzację majątkową, finansową, organizacyjną. Programy restrukturyzacyjne przygotowywane są na ogół przez zarządy spółek, niewielka jest, jak m.in. wynika z prowadzonych badań,⁵ rola Agencji Rozwoju przemysłu czy organu założycielskiego - MPW. Niewielka jest też - i to mimo ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków - rola banków.

Działania restrukturyzacyjne, choć formalnie częste, nie powodują dopływu know - how.⁶ Dotyczą raczej przede wszystkim wprowadzania nowej organizacji przedsiębiorstwa, w tym ograniczania zatrudnienia i zmiany zasad wynagradzania, a także - niemal zawsze, choć w wielu wypadkach "fasadowo", nowej strategii marketingowej.

Działania restrukturyzacyjne zmierzają też do zmiany organizacji produkcji - przede wszystkim dla zmniejszenia kosztów - a także zmiany produkowanego asortymentu. Zazwyczaj spółki próbują pozbyć się zbędnego majątku produkcyjnego i nieprodukcyjnego.

W 1993r rozpoczęto wdrażanie pilotażowego programu "prywatyzacji przez restrukturyzację". Programem tym objęto 15 spółek, choć według uchwały sejmu RP w sprawie podstawowych kierunków prywatyzacji w 1993 r. powinno być zawartych około 50 kontraktów menadżerskich. Dla spółek objętych programem zorganizowany został przetarg .na wyłonienie grup menadżerskich. Wpłynęły oferty grup menadżerskich dla 11 spółek.

Dwie pierwsze firmy rozpoczęły działalność w pilotażowej fazie realizacji tego programu. Wniosły one swoistą kaucję (5% wartości wyjściowej przedsiębiorstwa) i mają od 2 do 4 lat na poprawienie stanu spółki i korzystnie sprzedanie minimum 51% akcji/udziałów. Znaczna część przyrostu ceny spółki uzyskanej przy sprzedaży akcji - 70% w stosunku do wartości wyjściowej stanowić będzie premię dla grupy zarządzającej. Pierwszy kontrakt podpisano w październiku br z grupą zarządzającą Baupol Consulting sp. z o.o. przekazując jej w zarządzanie Bielskie Zakłady Graficzne SA.

⁵ *Wybrane tezy raportu z badań empirycznych*, wrzesień 1993, IBD "Zmiany".

⁶ *Ibid.*

Barierą tej restrukturyzacji jest przede wszystkim brak środków finansowych - stąd trudności w wyłonieniu możliwej do akceptacji grupy zarządzającej - i słaba kondycja ekonomiczna spółek oferowanych w programie.

Prywatyzacja w Pakcie o Przedsiębiorstwie Państwowym

Podpisany w lutym "**Pakt**" ma - poza innymi celami - stanowić jasne przesłanie dla przedsiębiorstw państwowych co do kierunków prywatyzacji. Ma także zapewnić współuczestniczenie kadry i pracowników w określaniu przyszłości przedsiębiorstwa, wzmocnić włączanie się załóg w procesy prywatyzacyjne.

"Pakt" ma przede wszystkim stworzyć lepszą atmosferę wokół przemian systemowych, i pomóc w osiągnięciu niezbędnego dla realizacji przemian spokoju społecznego.

Rozwiązania, zaproponowane w "Pakcie" mają umożliwić aktywne włącznie się załóg w prywatyzację. Pracownicy, w porozumieniu z dyrekcją, będą mogli w ciągu 6 miesięcy od wejścia w życie ustaw wymienionych w "Pakcie" zdecydować o wyborze ścieżki prywatyzacji. Rozwiązanie to ma poprawić atmosferę społeczną wokół prywatyzacji, a ponadto przyspieszyć jej tempo. Przewiduje się podjęcie działań restrukturyzacyjnych przed prywatyzacją w tych przedsiębiorstwach, w których to jest konieczne.

Załogi prywatyzowanych przedsiębiorstw będą mogły otrzymać bezpłatnie 10% akcji przedsiębiorstwa, o wartości do 12 średnich wynagrodzeń.

Cenna, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw jest zapowiedź **złagodzenia warunków leasingu**. Na cały okres umowy leasingowej rozłożone zostaną ulgi w opłacie dodatkowej przyznawanej spółkom w pierwszym i drugim roku działania (dotychczas spłacano zobowiązania w trzecim roku). Wprowadzono też możliwość umorzenia odroczonej części opłaty pod warunkiem przeznaczenia tych kwot na inwestycje. Opłaty dodatkowe będą obniżone z 75% do 50% kredytu refinansowego. Przewiduje się umożliwienie przeniesienia prawa własności do przekazanego w leasingu mienia po spłaceniu 1/3 jego wartości, co ma umożliwić zaciąganie kredytów pod zastaw mienia.

W regionach zagrożonych bezrobociem obowiązkowa wysokość kapitału akcyjnego dla przejmujących odpłatnie mienie przedsiębiorstwa zostanie obniżona do 10% wartości funduszu założycielskiego przedsiębiorstwa. Zastrzeżono, że spółki będą zobowiązane do podniesienia kapitału do 15% w ciągu roku, a do 20% w ciągu 2 lat.

Ustalono ponadto, że w prywatyzowanych przedsiębiorstwach pracownicy będą mogli wybierać 1/3 składu Rady nadzorczej przed udostępnieniem akcji, a po sprywatyzowaniu - odpowiednio do liczebności Rady.

W kwestiach finansowych przewiduje się dwa ważne rozwiązania.

Pierwsze zapowiada **restrukturyzację finansową banków państwowych, banków z dominującym udziałem Skarbu Państwa oraz przedsiębiorstw państwowych**. Przyjęte rozwiązania daje możliwość restrukturyzacji "złych długów" i złagodzenie występujących zatorów płatniczych.

Zadłużone, ale mające szanse rozwojowe przedsiębiorstwo może wystąpić o postępowanie ugodowe, przewidujące między innymi wdrożenie przez przedsiębiorstwo programu naprawczego i przyznanie mu dostępu do nowych środków finansowych. Dla zmniejszenia zatorów płatniczych przyczyni się publiczna sprzedaż wierzytelności bankowych. Ma ona na celu dokonywanie wzajemnych kompensat wierzytelności między przedsiębiorstwami i ich dłuż-

nikami. Proponuje się też umożliwienie zamiany nabytych od banku wierzytelności na akcje, co zapewne spowoduje, że oddłużaniu będą towarzyszyć przemiany własnościowe.

W ramach ustaleń "paktu" zakłada się znaczne wzmocnienie kapitałowe banków. Przekazać się więc im długoterminowe obligacje skarbu Państwa, część środków na wykup obligacji będzie pochodzić z przekształconego Funduszu Stabilizacyjnego, co pozwoli odciążyć koszty restrukturyzacji ponoszone przez budżet państwa.

Drugim rozwiązaniem dotyczącym kwestii finansowych jest zapowiedziana w "pakcie" **reforma dywidendy i podatku od ponadnormatywnych wynagrodzeń płaconych przez przedsiębiorstwa państwowe**. Polegać ma na zastąpieniu dotychczas płaconej dywidendy od majątku dywidendą od zysku. Ponadto zakłada się, że w przypadku, gdy przedsiębiorstwo przeznaczy 1/3 zysku na inwestycje, pozostała część dzielona byłaby równo między budżet (jako dywidenda) i załogę. Wypłaty z zysku dla załogi nie byłyby obłożone podatkiem od ponadnormatywnych wynagrodzeń. Rozwiązanie to z jednej strony ma zainteresować załogi osiąganym zyskiem, z drugiej zaś działać proinwestycyjnie.

Przewiduje się ponadto powołanie trójstronnej komisji dla "monitorowania procesów gospodarczych i kształtowania proporcji makroekonomicznych". Podstawową wytyczną dla jej działalności ma być zawarte w pakcie stwierdzenie, że **tempo wzrostu konsumpcji ma stanowić połowę tempa produktu krajowego brutto**.

Podsumowanie

Wielu obserwatorów procesu prywatyzacji na plan pierwszy wysuwa omawiane wyżej **społeczne bariery prywatyzacji**. Brak społecznej akceptacji, istniejące postawy, nawyki, przyzwyczajenia niewątpliwie nie sprzyjają realizacji programu transformacji. Jak pisano wyżej, badania opinii publicznej wskazują, że korzyści płynące z prywatyzacji ciągle jeszcze są dla zainteresowanych hipotetyczne, zaś niektóre z zagrożeń już znajdują potwierdzenie. Jednocześnie znaczna część badanych uznaje, jak w poprzednich latach, że prywatyzacja przebiega za wolno. Zarówno opór wobec prywatyzacji, jak i chęć przyspieszenia procesu w dużej mierze mają podobne źródło: prywatyzacja, tam gdzie została przeprowadzona, często nie spełniła pokładanych na wyrost nadziei. Część uczestników procesu prywatyzacji oczekiwała szybkiej poprawy sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw, poprawy zarobków, przetrwania stanu niepewności przede wszystkim o własny los. Na ogół jednak wzrost zarobków nie był na miarę oczekiwań, często zaś nie akceptuje się zmian jakie w tej dziedzinie przyniosła prywatyzacja: poważnego zróżnicowania zarobków między szeregowymi pracownikami a wszystkim szczeblami kadry kierowniczej. Racjonalizacja zatrudnienia, nieuchronna w wielu przedsiębiorstwach, wiąże się natomiast z zagrożeniem zwolnieniami.

Inną grupę czynników stanowiących barierę prywatyzacji stanowią **czynniki ekonomiczne - finansowe**. Dla przedsiębiorstw skomercjalizowanych - przekształconych w spółki skarbu państwa trudno znaleźć aktywnego inwestora krajowego czy zagranicznego, dla tworzących się spółek pracowniczych barierą jest wysokość opłaty leasingowej, brak pieniędzy pracowników.

Wskazuje się na bariery **prawne**: brak regulacji prawnych własności, niejasność, niestabilność przepisów, brak przepisów wykonawczych.

Winą obarcza się urzędy, ganiąc ich opieszałość, brak kompetencji, bierność, nieprzekazywanie czytelnych informacji.

Poważnym zagrożeniem prywatyzacji jest także trwająca "nieprzewidywalność" polityki gospodarczej państwa. Sprzeczne wypowiedzi, brak ciągłości poczynań i decyzji nie sprzyjają sprawnemu przebiegowi procesu, a i wzmagają negatywne odczucia społeczne. **Głównym problemem polskich przekształceń własnościowych pozostaje więc, jak można sądzić, brak takiej polityki gospodarczej, która odnosiłaby się do dostatecznie dalekiej perspektywy czasowej.**